

В. Л. Скуратівський

Лосев Олексій Федорович

ЛОСЕВ Олексій Федорович (Лосев Алексей Фёдорович; 11(23). 09. 1893, м. Новочеркаськ Обл. Війська Донського, нині Ростов. обл., РФ – 23. 05. 1988, Москва) – російський філософ, історик культури, перекладач, мовознавець, музикознавець, письменник, педагог. Доктор філологічних наук (1943), професор (1919). Державна премія СРСР (1985). Закін. відділи філології та філософії істор.-філол. факультету Моск. університету (1915, залиш. для підготовки до професор. звання). Світоглядно сформувався у моск. інтелект. середовищі, орієнтов. на рос. версію платонізму (П. Флоренський, С. Булгаков та ін.). У 1920-х рр. викладав у Моск. консерваторії, працював у Держ. академії худож. наук. Був пов'яз. із «катакомб.» моск. православ'ям. 1929 таємно прийняв чернечий постриг, зазнав ідеол. тиску та поліц. цькування. У квітні 1930 заарешт. за філос. погляди й оголошений класовим ворогом. 1,5 р. перебував в ув'язненні, 1931 засудж. до 10-ти р. концтаборів, покарання відбував у Біломоро-Балтій. концтаборі. Через погіршення зору звільн. 1933, судимість знято. Читав лекції у моск. і провінц. ВНЗх, Полтав. пед. інституті. 1944–88 – викладач кафедри класич. філології, російської мови, заг. мовознавства Моск. пед. інституту. Наукові дослідження: класична філологія, антична культура, давньогрец. філософія, естетика, філософія світу та музики. З початком «відлиги» інтенсивно друкувався (бл. 20-ти монографій). Л. створив унікал. в історії світ. філос. думки за обставинами появи та глибиною всеохопну панораму антич. символізму (насамперед Платона) від суто міфол. періоду до його подальших трансформ: від християнства до сьогодення. У виданих влас. коштом 8-ми монографіях (зокрема «Диалектика художественной формы», «Античный космос и современная наука», «Философия имени», «Музыка как предмет логики»; усі – Москва, 1927) подав світоглядну картину символу і його

істор. розвитку як осн. філос.-худож. знаряддя культури. Працю «Диалектика мифа» (Москва, 1930) визнано ідеологічно шкідливою, конфісковано й знищено. У дослідж. «История античной эстетики» (т. 1–8, Москва, 1963–94) конкретну історію естетики поєднав із поглибленим філос. аналізом; антич. культурі як особливій духов. цілісності присвятив ще низку робіт. Переклав окремі твори антич. авторів, передусім спадкоємців платонів. традиції. Досліджував мовні структури як найважливіший спосіб комунікації людини і смисловий центр світобудови. У зв'язку з необхід. у підрад. умовах зашифрованістю гол. ідей Л. робота над їхньою автентичністю і колосал. спадщиною мислителя фактично лише розпочинається. Його твори перекладено українською мовою. Автор повістей, зокрема «Метеор» (1930-і рр.), «Встреча», «Трио Чайковского» (обидві – 1933; усі – у рукописах), роману «Женщина-мыслитель» (Москва, 1993). Серед учнів – С. Аверінцев. Знято д/ф «Лосев» (1988, реж. В. Косаковський). Видано зб. «Радость на веки: Переписка лагерных времен» (Москва, 2005). У Москві створ. Б-ку історії рос. філософії та культури «Дім О. Лосева», 2006 встановлено погруддя (скульптор В. Герасимов).

Основні праці

Античная мифология в ее историческом развитии. 1957; Античная музыкальная эстетика. 1961; Введение в общую теорию языковых моделей. 1968; Проблема символизма и реалистическое искусство. 1976; Античная философия истории. 1977; Эстетика Возрождения. 1978; Знак. Символ. Миф. 1982; Владимир Соловьев и его время. 1990; Бытие. Имя. Космос. 1993; Личность и Абсолют. 1999; 2013 (усі – Москва).

Рекомендована література

1. Аверинцев С. С. Памяти учителя // Контекст–1990. Москва, 1990;
2. Хоружий С. С. Арьергардный бой: мысль и миф Алексея Лосева // ВФ. 1992. № 10;
3. Тахо-Годи А. А. Лосев. Москва, 1997;
4. 2007;
5. Алексей Федорович Лосев: Из твор. наследия. Современники о мыслителе. Москва, 2007.

Бібліографічний опис:

Лосев Олексій Федорович / В. Л. Скуратівський // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.]; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2016. – Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-56477>

